

ТАЛОНЧИЛИК ЖИНОЯТИГА ҚАРШИ КУРАШИШ ДОЛЗАРБ МАСАЛА.

Ибрагимов Аброр Алимович

<https://doi.org/10.5281/zenodo.20230438>

ARTICLE INFO

Qabul qilindi: 12-may 2026 yil

Ma'qullandi: 14-may 2026 yil

Nashr qilindi: 16-may 2026 yil

KEY WORDS

жиноят, талончилик, ўзгалар
мулкни талон-торож қилиш,
жиноятчилик шароитлари,
ўзлаштириш, эгалик қилиш,
тортиб олиш, куч ишлатиш,
ҳаёт ва соғлиқ учун хавф
етказиш.

ABSTRACT

Мазкур мақолада талончилик жиноятининг тушунчаси, жиноий-ҳуқуқий тавсифи, ижтимоий хавфлилиги, ушбу жиноятларнинг бошқа жиноятларга нисбатан ўзига ҳос жиҳатлари, унинг олдини олиш чора тадбирлари келтириб ўтилган..

Дунёдаги айрим тоифа инсонларда ўзининг ижтимоий мавқеи ва мавжуд ҳолатидан ҳамда яшаш тартибидан норозилик кайфияти кўпгина ҳолларда жиноят содир этилишига олиб келиши мумкин. Сўнгги йилларда Янги Ўзбекистонда олиб борилаётган ислохотлар натижасида ижтимоий ҳаёт сезиларли даражада яхшилангани, жиноятчиликнинг жиловланганлиги, барча маҳаллаларда хавфсиз, тинч ва осойишта муҳит яратиш, ҳудудларда илғор тажриба ва амалиётларни жорий этиш бўйича муҳим натижалар қўлга киритилганлигини эътироф этиш лозим. Жиноятчиликнинг сабабларига тўхталганда қуйидагиларни айтишимиз мумкин: аҳолининг баъзи қатламларининг кам таъминланганлиги, жамиятда тўсатдан ўзгаришлар кузатилиши ва бунга тайёр эмаслик, юқори безовталиқ ва руҳий депрессия, анъанавий тажовузкорлик, маънавий ва ахлоқий ғояларнинг йўқолиши, неготив ҳодисаларнинг кўпайиши, зиддиятлар. Талончилик жинояти деганда, жабрланувчига нисбатан зўрлик ишлатиб ёки ишлатмасдан мулкни очикдан-очик талон-торож қилиш тушунилади. Бу ҳаракат ўзгалар мулкни очикдан очик ҳаёт ёки соғлиқ учун хавфли бўлмаган зўрлик ишлатиб ёхуд шундай зўрлик ишлатиш билан кўрқитиб содир қилинади. Ўзбекистон Республикаси Жиноят кодексининг 166-моддасига кўра, ўзганинг мулкни очикдан-очик талон-торож қилиш **талончилик** дейилади. Демак, айбдор жабрланувчи ва бошқаларнинг кўзи олдида ўзганинг мулкни эгаллаб олаётганлиги ва улар бу ҳаракатнинг жиноий хусусиятини тушунганлигини англаганда, ўзганинг мулкни

ошкора талон-торож қилиш талончилик ҳисобланади. Шу нуқтаи назардан талончилик жиноятининг бевосита объекти ўзганинг мулк ҳуқуқини таъминловчи ижтимоий муносабатлар (ЖК 166-м. 1-қ.) ва жабрланувчининг соғлиғини дахлсизлигини таъминловчи ижтимоий муносабатлар (ЖК 166- м. 2-қ.) ҳисобланади. Талончилик ошкора ёки яширин равишда содир этилиши мумкин. Агар айбдор жабрланувчилар ёки бошқа шахслар кўз ўнгида талончилик қилаётганлигини ва улар айбдорнинг ҳаракатлари хусусиятини тушунаётганлигини била туриб, талончиликни амалга оширса, у ошкора деб ҳисобланади. Агар талон-торож қилинганлигини одамлар сезмасалар ёхуд буюм олинганлиги фактини кўра туриб, уни қонуний ҳисобласалар ва айбдор ҳам шунга умид қилган бўлса, у ҳолда талончиликни ошкора деб тан олинishi мумкин эмас. Яширин равишда бошланган талон-торож баъзан ўзгалар мулкни очикдан-очик эгаллашга йланиб кетади. Бундай ҳоллар, мулкни эгаллаш жараёнида жиноятчини сезиб қолишганида, лекин жиноятчи буни тан олмай ўз ҳаракатларини давом эттириб, мулкни ошкора эгаллаб олганда содир бўлади. Талончилик мулкдорга мулккий зарар етказишдек ижтимоий хавfli оқибатлар келтириб чиқаради. Мулкни амалда эгаллаб олиш, яъни жиноятчида талон-торож қилинган нарсадан фойдаланиш ёки тасарруф этиш имконияти пайдо бўлган вақтдан тугалланган ҳисобланади. Талончилик жиноятнинг *объектив томони* ўзганинг мол-мулкни очикдан-очик талон-торож қилишда ифодаланади. Мулкни очикдан-очик талон-торож қилиш объектив ва субъектив мезонларга асосланади. *Очикдан-очик талон-торож қилишнинг объектив мезони* айбдор томонидан ўзганинг мулки ушбу мол-мулк эгаси ки мол-мулк ихтиёрида ёхуд муҳофазасида бўлган шахсларнинг, зганинг мулки талон-торож қилинаётганлигини англаб турган бегона кишиларнинг кўз олдида талон-торож қилинишида намоён бўлади. *Очикдан-очик талон-торож қилишнинг субъектив мезони* талончи ўзганинг мулкни очик-ойдин талон-торож қилаётган вақтида ўзининг хатти-ҳаракатлари мулк эгаси ёхуд мол-мулк тасарруфида бўлган ёки бегона шахслар томонидан кузатиб турилганини англаганда амалга оширилганида кўринади. Талончилик – айбдорнинг очикдан-очик эгаллаган мулкдан ўз хоҳишича фойдаланиши ёки тасарруф этиши имкониятига эга бўлган вақтдан бошлаб, жиноят *тугалланган* ҳисобланади. Талончиликнинг турдош бўлган босқинчилик жиноятдан фарқини билиш лозим. Бунда, агар ўзганинг мулки очикдан-очик талон-торож қилинса ёки мулкка эгалик қилиш мақсадида уларнинг ҳаёти ва соғлиғи учун хавfli бўлмаган зўрлик ишлатиб ёхуд шундай зўрлик ишлатиш билан қўрқитиб қилинган ҳаракатлар *талончилик* деб, ҳужум қилиб ҳаёти ёки соғлиғи учун хавfli бўлган зўрлик ишлатиб ёхуд шундай зўрлик ишлатиш билан қўрқитиб қилинган ҳаракатлар эса *босқинчилик* деб тавсифланиши зарур. Шунга ҳам эътибор қаратиш лозимки, агар зўрлик ишлатиш ҳаракатлари мулкни яширин равишда талон-торож қилиб бўлганидан сўнг қўлга тушишдан қутулиш мақсадида содир этилган бўлса, бундай ҳаракатлар талончилик ёки босқинчилик деб баҳоланмайди.¹ Бундай ҳолат зўрлик ишлатишнинг хусусиятлари ва келтириб чиқарган оқибатларига қараб ўғирлик деб, бошқа жиноятларнинг белгилари бўлганда жиноятлар мажмуи бўйича тавсифланади. Таҳлил қилинаётган жиноятнинг

¹ Файзуллаев, Д. О. (2024). Ёшлар орасида жиноятчиликка қарши курашиш давлатимизнинг долзарб вазифасидир!. *Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies*, 1(1), 117-123.

субъектив томони тўғри қасд билан ғаразгўйлик ниятида содир этилади. Жиноятнинг *субъекти* 14 ёшга тўлган, ақли расо ҳар қандай шахс бўлиши мумкин. Талончилик: а) ҳаёт ва соғлиқ учун хавfli бўлмаган зўрлик ишлатиб ёхуд шундай зўрлик ишлатиш билан қўрқитиб; б) анча миқдорда; в) бир гуруҳ шахслар томонидан олдиндан тил бириктириб содир этилган бўлса, қилмиш Жиноят кодекси 166-моддаси иккинчи қисмининг тегишли бандлари асосида квалификация қилинади. Жиноят кодекси 166-моддаси иккинчи қисмининг «а» банди билан қилмишни тавсифлашда қуйидагиларни эътиборга олиш зарур: – зўрлик ишлатиб талончилик қилиш нафақат ҳаёт ёки соғлиқ учун хавfli бўлмаган аниқ зўрлик ишлатилганда, балки шундай зўрликни қўллаш билан қўрқитилганда ҳам содир этилган ҳисобланади; – зўрлик ёки уни қўллаш билан қўрқитиш мулк ихтиёрида, тасарруфида ёки кўриқловида бўлган шахсга нисбатан, шунингдек ўзганинг мулкани очикдан-очик эгалик қилишга қаршилиқ қилувчи шахсларга нисбатан ҳам йўналтирилиши мумкин; – *жабрланувчининг ҳаёти ёки соғлиғи учун хавfli бўлмаган зўрлик деганда*, баданга енгил шикаст етказиш тушунилади. Бундай зўрлик жабрланувчига жисмоний оғриқ етказиш ёки унинг эркинлигини чеклаш билан боғлиқ бўлган ҳаракатларда ҳам намоён бўлади. Масалан, жабрланувчини зўрлик ишлатиб хонага қамаб, боғлаб қўйиш, оғзига латта тикиб қўйиш каби ҳаракатлар шулар жумласидан. Ўзганинг мулки талон-торож қилинаётган вақтда зўрлик ишлатилиб, шахс эркинликдан маҳрум қилинган бўлса, айбдорнинг қилмиши зўрлик ишлатиб содир қилинган талончилик ҳисобланади (ЖК 166-м. 2-қ.). Айбдор жабрланувчи билан тўқнашмаслик, унинг мол-мулки тортиб олинишига тўсқинлик қилишининг олдини олиш мақсадида зўрлик ишлатмасдан уни эркинликдан маҳрум этса (айбдор турган хона эшигини қулфлаб қўйса), айбдорнинг ҳаракатлари зўрлик ишлатмасдан содир этилган талончилик ҳисобланади (ЖК 166-м. 1-қ.). *Жабрланувчининг ҳаёти ёки соғлиғи учун хавfli бўлмаган зўрлик ишлатиш* билан қўрқитиш бу жабрланувчини ўз мол-мулкани беришга ёки унинг талон-торож қилинишига тўсқинлик қилмасликка мажбурлаш мақсадида унга жисмоний ёки руҳий таъсир кўрсатишдир. Қўрқитиш мол-мулк эгасига ёхуд мол-мулк ихтиёрида ёки муҳофазасида бўлган шахсга нисбатан ёхуд мол-мулкни талон-торож қилиш бегона шахслар кўз олдида содир этилаётган бўлса, ўша шахсларга қартилиши мумкин. Талончиликда қўрқитиш ҳақиқатда мавжуд ва реал бўлиши керак². Талончилик:

- а) такроран ёки хавfli рецидивист томонидан;
- б) уй-жойга, омборхона ёки бошқа хонага ғайриқонуний равишда кириб;
- в) кўп миқдорда содир этилган бўлса, қилмиш Жиноят кодекси 166-моддаси учинчи қисмининг тегишли бандларига асосан квалификация қилинади.

Такроран ёки хавfli рецидивист томонидан содир этилган талончилик Жиноят кодекси 166-моддаси учинчи қисми «а» банди билан квалификация қилинади.

Бунда қилмишни такроран деб баҳолаш учун талончилик жиноятининг турли вақтда, камида икки марта содир этилганлиги (айнан ўхшаш бўлган бўлиши керак, айнан бир модда ёки модданинг бир қисмида кўрсатилган

² Файзуллаев, Д. О. (2024). ЁШЛАР ОРАСИДА ЭКСТРЕМИЗМ ВА РАДИКАЛИЗМНИ ТАРҚАЛИШНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШГА ҚАРАТИЛГАН ЧОРА-ТАДБИРЛАРНИ КУЧАЙТИРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ!. *Eurasian Journal of Academic Research*, 4(1-2), 97-103.

жиноят бўлиши лозим), ушбу жиноят учун шахс судланмаган бўлиши ва мазкур жиноят учун жавобгарликка тортиш муддатлари ўтмаган бўлиши лозим. Агар шахс илгари содир этган жинояти учун қонуний тартибда жинойий жавобгарликдан озод қилинган бўлса ёки жавобгарлик муддати ўтиб кетган бўлса, қилмиш такроран содир этилган деб квалификация қилинмайди.

Талончилик жиноятининг хавfli рецидивист томонидан содир этилиши шахс илгари талончилик жинояти учун ҳукм қилингандан сўнг, ушбу жиноят учун судланганлик муддатлари ўтиб кетмасдан, қонунда белгиланган тартибда олиб ташланмасдан туриб, ушбу жиноятга айнан ўхшаш бўлган жиноят содир этганида келиб чиқади.

Айнан ўхшаш жиноятлар деганда, шахснинг илгари судланган Жинойят кодекси Махсус қисмининг айнан бир моддасида ёки қисмида назарда тутилган қилмишни содир этиши тушунилади.

Талончилик жиноятини такроран ёки хавfli рецидивист томонидан содир этилган деб квалификация қилиш учун айбдорнинг илгари тамом бўлган талончилик жинояти ёки унга суиқасд қилганлиги, жинойтнинг бажарувчиси ёки бошқа иштирокчиси бўлганлигининг аҳамияти йўқ. Иштирокчиликда талончилик содир этилган, такрорийлик сифатидаги квалификация белгиси фақат ушбу белгига лойиқ айбдорга нисбатан қўлланилиб, бошқа иштирокчиларга нисбатан қўлланилиши истисно этилади. Уй-жой, омборхона ёки бошқа хонага ғайриқонуний равишда кирган ҳолда содир этилган талончилик Жинойят кодекси 166-моддаси учинчи қисми «б» банди билан квалификация қилинади. Ўзбекистон Республикаси Олий суди Пленумининг 1999 йил 30 апрелдаги «Ўзгалар мулкни ўғирлик, талончилик ва босқинчилик билан талон-торож қилиш жинойят ишлари бўйича суд амалиёти тўғрисида»ги 6-сонли қарорининг 9-бандига кўра, *ғайриқонуний кириш деганда* талончилик қилиш мақсадида уй-жойга, омборхона ёки бошқа бинога кириш тушунилади. Ғайриқонуний кириш нафақат яширин, балки очиқдан-очиқ, тўсиқларни одамларнинг, шунингдек кўриқловчи ходимларнинг қаршилигини енгиб содир этилиши мумкин. Алдаш йўли билан, шунингдек қалбаки рухсатномалардан фойдаланиб, масалан, сантехник, алоқа бўлими ходими, газ, электр энергияси ва ёнғин назорати ходимлари ва бошқалар тариқасида бинода пайдо бўлишни ғайриқонуний кириш деб баҳолаш керак. Ғайриқонуний кириш бирдан бир мақсад бўлиб қолмасдан, айбдорнинг талончилик қилмоқчи бўлган бойликлар сақланаётган жойга кириб боришининг услуби ҳисобланади. Шу сабабли ғайриқонуний кириш уй-жой, бино ёки бошқа жойларга киришдан олдин юзага келади.

Агар айбдор хонага бошқа сабаблар билан кирган бўлиб, моддий бойликларни талончилик йўли билан талон-торож қилиш мақсади кейин пайдо бўлса ва унинг бу ниятини амалга ошириши қилмишда талон-торожнинг тушунтирилатган тавсифлаш белгиси мавжуд эмаслигини англатади. *Уй-жой деганда*, кишиларнинг доимий ёки вақтинча туришига мўлжалланган (шахсий уй, хонадон, меҳмонхонадаги, санаториядаги хона, дала ҳовли, боғ ҳовли ва бошқ.) бино, шунингдек унинг таркибига кирувчи дам олиш, мулкни сақлаш ёхуд инсоннинг бошқа эҳтиёжларини қондириш учун (балконлар, ойнабанд айвонлар, омборлар ва бошқ.) мавжуд бўлган жойлар тушунилади. *Омборхона деганда*, товар-моддий бойликларни доимий ёки вақтинча

сақлаш, ташиш, талон-торож қилиш, табиий офатлар, айниш ва йўқ бўлиб кетишдан асраш мақсадида махсус жиҳозланган, мослаштирилган алоҳида қурилма ёки жой тушунилади. Талончилик кўп миқдордаги мулкни талон-торож қилиш билан боғлиқ ҳолда содир этилган бўлса, бундай қилмиш Жиноят кодекси 166-моддаси учинчи қисми «в» банди билан квалификация қилинади. *Кўп миқдор деганда*, базавий ҳисоблаш миқдорининг уч юз бараваридан беш юз бараварига бўлган зарар тушунилади. Талончилик: а) жуда кўп миқдорда; б) ўта хавфли рецидивист томонидан; в) уюшган гуруҳ томонидан ёки унинг манфаатларини кўзлаб содир этилган бўлса, қилмиш Жиноят кодекси 166-моддаси тўртинчи қисмининг тегишли бандларига асосан квалификация қилинади. Талончилик жуда кўп миқдордаги мулкни талон-торож қилиш билан боғлиқ ҳолда содир этилган бўлса, бундай қилмиш Жиноят кодекси 166-моддаси тўртинчи қисми «а» банди билан квалификация қилинади. *Жуда кўп миқдор деганда*

, базавий ҳисоблаш миқдорининг беш юз баравари ва ундан кўп бўлган зарар тушунилади. Талончилик жинояти содир этилгунга қадар қонуний кучга кирган суд ҳукми билан ўта хавфли рецидивист деб топилган шахснинг ҳаракатлари, агар унинг ўта хавфли рецидивист деб топилганлик ҳолати қонунда белгиланган тартибда олиб ташланмаган бўлса, Жиноят кодекси 166-моддаси тўртинчи қисми «б» банди бўйича квалификация қилинади. Талончилик жинояти уюшган гуруҳ томонидан ёки унинг манфаатларини кўзлаб содир этилган бўлса, қилмиш Жиноят кодекси 166-моддаси тўртинчи қисми «в» бандига асосан квалификация қилинади. Жиноят кодексининг 29-моддаси тўртинчи қисмига биноан *уюшган гуруҳ деб*, икки ёки ундан ортиқ шахснинг биргаликда жиний фаолият олиб бориш мақсадида олдиндан бир гуруҳга бирлашиши тушунилади. Жиний фаолиятнинг олдиндан режалаштирилганлиги, жиний қасдни амалга ошириш учун зарур бўлувчи воситаларнинг тайёрланиши, иштирокчиларни танлаш, ёллаш ва улар ўртасида вазифаларнинг тақсимланиши, жиноятни яшириш чораларини таъминлаш, гуруҳда ўрнатилган интизомга ва ташкилотчининг кўрсатмаларига бўйсуниб жиний гуруҳнинг уюшганлигидан далолат беради³. Шу билан бирга, жиний гуруҳни уюшган деб квалификация қилиш учун асосий мезон тариқасида, масалан, гуруҳнинг барқарорлигини, унда ташкилотчининг бўлишини, одатда, бир неча жиноятни содир этиш мақсадида тузилганлигини, жиноятни амалга ошириш режаси ва йўл-йўриғи ишланганлигини, ҳар бир иштирокчи ўртасида вазифалар тақсимланганлигини, техника билан таъминланганлигини, жиноятни яшириш чоралари кўрилганини, умумий интизомга ва жиний гуруҳ ташкилотчисининг кўрсатмаларига итоат қилинишини ҳамда шу кабиларни ҳисобга олиш зарур бўлади.

Таҳлил этилаётган жиноят уюшган гуруҳ томонидан содир этилган деб топилган тақдирда, жиноятнинг барча иштирокчилари ҳаракатлари уларнинг жиноятни амалга оширишдаги ролдан (иштирокчиликнинг туридан) қатъи назар, Жиноят кодекси 28-моддасига ҳавола қилинмаган ҳолда Жиноят кодекси 166-моддаси тўртинчи қисми «в» банди билан квалификация қилинади. Шу билан бирга, Жиноят кодекси 166-моддаси

³ Файзуллаев, Д. О. (2025). ЯНГИ ТУРДАГИ ГИЁХВАНДЛИК ВОСИТАЛАРИНИНГ ТУЗИЛИШИ, ТУРЛАРИ ВА КРИМИНОЛОГИК ТАҲЛИЛИ. *Central Asian Journal of Education and Innovation*, 4(5), 103-105.

тўртинчи қисми «в» бандида «уюшган гуруҳ манфаатларини кўзлаб жинойт содир этиш» ҳам квалификация қилинувчи белги сифатида кўрсатиб ўтилган. Қилмишни мазкур норма билан квалификация қилишда алоҳида шахсинг уюшган жиноий гуруҳ аъзоси эмас, балки ушбу гуруҳ манфаатларини кўзлаб Жинойт кодекси 166-моддасида назарда тутилган ҳаракатларни содир этганлигини аниқлаш керак. Бунда шахс уюшган гуруҳунинг жиноий ҳаракатидан манфаатдорлигини била туриб ҳаракат қилади. Хулоса ўрнида шуни айтиш жоизки талончилик жинойтларини олдини олиш бўйича Ички ишлар органлари тезкор-бўлинмалари томонидан тезкор-қидирув тадбирларини амалга ошириш, ушбу турдаги жинойтларни содир қилиб жазо муддатини ўтаб чиққан шахслар билан доимий равишда профиктик ишларни олиб бориш, Тезкор-қидирув фаолияти тўғрисидаги қонунда белгиланган тартибда тезкор-қидирув профилактикасини амалга ошириш лозим деб ҳисоблаймиз.

Фойдаланилган адабиётлар:

- 1.Файзуллаев, Д. О. (2024). Ёшлар орасида жинойтчиликка қарши курашиш давлатимизнинг долзарб вазифасидир!. Central Asian Journal of Multidisciplinary Research and Management Studies, 1(1), 117-123.
- 2.Файзуллаев, Д. О. (2024). ЁШЛАР ОРАСИДА ЭКСТРЕМИЗМ ВА РАДИКАЛИЗМНИ ТАРҚАЛИШНИНГ ОЛДИНИ ОЛИШГА ҚАРАТИЛГАН ЧОРА-ТАДБИРЛАРНИ КУЧАЙТИРИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ!. Eurasian Journal of Academic Research, 4(1-2), 97-103.
- 3.Файзуллаев, Д. О. (2025). ЯНГИ ТУРДАГИ ГИЁҲВАНДЛИК ВОСИТАЛАРИНИНГ ТУЗИЛИШИ, ТУРЛАРИ ВА КРИМИНОЛОГИК ТАҲЛИЛИ. Central Asian Journal of Education and Innovation, 4(5), 103-105..

INNOVATIVE
ACADEMY